

Streszczenie

Aktualność madrygału w twórczość kompozytorów II połowy XX i początku XXI wieku Perspektywa genologiczna

Celem rozprawy jest zbadanie przejawów renesansowo-wczesnobarokowego madrygału w utworach z lat 1950–2019 – określenie, co z madrygału dawnego przetrwało (lub odżyło) we współczesnych kompozycjach. W naukowej refleksji teoretycznomuzycznej i muzykologicznej brakowało dotąd całościowego ujęcia tego zagadnienia, niniejsza praca wypełnia tę lukę. Szczegółowy zakres dysertacji obejmuje 28 utworów wybranych z ponad 500 kompozycji związanych z madrygałem, stworzonych w latach 1950–2019. Są to dzieła powstałe w różnych dekadach, autorstwa kompozytorów różnych generacji: Luciana Beria, Christophe’a Bertranda, Harrisona Birtwistle’a, George’a Crumba, Michaela Finnissy’ego, Beata Furrera, Alexandra Goehra, Romana Haubenstocka-Ramatiego, Paula Hindemitha, Mauricia Kagela, Andrzeja Kwiecińskiego, Henriego Pousseura, Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil, Johna Ruttera, Johannes Schöllhorna, Salvatore Sciarrina, Marka Stachowskiego, Igora Strawińskiego, Alfreda Sznitkego, Calliope Tsoupaki, Pëterisa Vasksa oraz Agaty Zubeł.

Kompozycje przedstawione zostały w perspektywie genologicznej, ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk literaturoznawców i muzykologów takich jak: Michaił Bachtin, Stanisław Balbus, Alastair Fowler, Grzegorz Grochowski, Marina Lobanova. Podstawę metodologiczną uzupełniają odniesienia do wybranych elementów teorii intertekstualności: J. Peter Burkholder, Stanisław Balbus, Gérard Genette, David Metzger, Ryszard Nycz, Peter Szendy.

Praca ma formę dwuczęściową. Poprzedzona jest wstępem zawierającym m.in. charakterystykę przyjętej metody, a zamknięta rozdziałem *Refleksje i perspektywy*, w którym zwięźle podsumowano najważniejsze wątki oraz wskazano możliwe dalsze perspektywy badań nad gatunkiem madrygałowym (historyczna, afektywna, somatyczna, kompozytorska, wykonawcza, odbiorcza).

W pierwszej głównej części, *Madrygał z perspektywy genologicznej*, przedstawione zostały problemy dotyczące możliwości określania madrygału jako gatunku, jego rys historyczny oraz cechy należące do jego przestrzeni gatunkowej, wraz z ich charakterystyką. Druga główna część, *Utwory ożywiające madrygał*, zawiera wyniki analiz i interpretacji wybranych utworów, przedstawione w syntetyczny sposób. W rozdziale pierwszym, *Restytucja gatunku*, ujęte zostały sposoby realizacji (modyfikacji, rezygnacji) cech przypisywanych madrygałowi (wokalnosc, wielogłosowość, polifonia, tekst słowny, swobodna forma, *imitazione*, charakter przyjemnościowy). W rozdziale drugim, *Uobecnienia madrygałów*, scharakteryzowano wybrane możliwości związków intertekstualnych utworów współczesnych z dawnymi madrygałami (aranżacja; parafraza, fantazja; aluzja, stylizacja; cytaty). Ze względu na syntetyczny charakter tej części, poprzedzają ją „karty utworów” zawierające najważniejsze informacje o wybranych kompozycjach oraz ich podstawowe cechy.

W ujęciu przedstawionym w pracy madrygał współczesny jawi się jako gatunek ekspresyjny, ale nieromantyczny, dający twórcom znaczną swobodę w doborze i interpretacji jego cech. Jako gatunek głównie renesansowy i przez długi czas nieaktywny, niesie ze sobą atmosferę dawności i sugeruje kompozytorską erudycję.

Integralną część pracy stanowi *Katalog utworów madrygałowych i związanych z madrygałem powstałych w latach 1950–2019* zawierający utwory madrygałowe, aranżacje, parafrazy, kompozycje zawierające cytaty z madrygałów, komedie madrygałowe oraz opery związane z tym gatunkiem i jego twórcami. Mimo że z pewnością niekompletny, katalog daje obraz tego, jak ważnym gatunkiem stał się pozornie martwy madrygał.

Rozprawę dopełniają bibliografia oraz spisy przykładów nutowych, kart utworów, tabel i wykresów.

Summary

The Relevance of Madrigal in Work by Composers from Second Half of 20th and the Beginning of 21st Century. The Genre Perspective

The dissertation aims to investigate the manifestations of the Renaissance and early Baroque madrigal in works written between 1950 and 2019 – to determine what characteristics of the historical madrigal has survived (or has been revived) in the modern pieces. A comprehensive scientific musicological or theoretical-musical approach to that issue has been lacking so far, and my work fills that gap. The detailed scope of the dissertation covers 28 works selected from over 500 madrigal-related compositions created between 1950 and 2019. These are works created in different decades by composers of various generations: Luciano Berio, Christophe Bertrand, Harrison Birtwistle, George Crumb, Michael Finnissy, Beat Furrer, Alexander Goehr, Roman Haubenstock-Ramati, Paul Hindemith, Mauricio Kagel, Andrzej Kwieciński, Henri Pousseur, Grażyna Pstrokońska-Nawratil, John Rutter, Johannes Schöllhorn, Salvatore Sciarrina, Marek Stachowski, Igor Stravinsky, Alfred Sznitke, Calliope Tsoupaki, Pēteris Vasks and Agata Zubel.

The works are presented in a genre perspective, with particular emphasis on the reflection of literary scholars and musicologists such as Mikhail Bakhtin, Stanisław Balbus, Alastair Fowler, Grzegorz Grochowski, and Marina Lobanova. The methodological basis is supplemented with references to selected elements of the theory of intertextuality: J. Peter Burkholder, Stanisław Balbus, Gérard Genette, David Metzger, Ryszard Nycz, and Peter Szendy.

The work consists of two parts. It is preceded by an introduction, containing, among others, characteristics of the adopted method, and closed with the chapter *Reflections and Perspectives*, which briefly summarizes the most important threads and indicates possible further perspectives for research on the madrigal genre (historical, affective, somatic, perspectives of composers, performers and listeners).

In the first main part, *Madrigal from a genre perspective*, the possibility of defining madrigal as a genre, its historical outline and features belonging to its generic space, along with their characteristics are presented. The second main part, *Works bringing the madrigal to life*, contains the results of analyses and interpretations of selected works, presented synthetically. The first chapter, *Restitution of the genre*, presents the ways of implementing (modifying, resigning of) the features attributed to the madrigal (vocality, for a few voices, polyphonic, verbal text, free form, *imitazione*, entertaining character). In the second chapter, *Making the madrigals present*, selected possibilities of intertextual relationships between contemporary works and old madrigals are characterised (arrangement; paraphrase, fantasy; allusion, stylization; quotation). Due to the synthetic nature of this part, it is preceded by „work-charts” containing the most important information about the selected compositions and their basic features.

In the perspective presented in the work, the modern madrigal appears as an expressive but non-romantic genre, which gives its creators considerable freedom in the selection and interpretation of its features. As a mostly Renaissance genre and inactive for a long time, it carries an atmosphere of antiquity and suggests compositional erudition.

An integral part of the work is the *Catalogue of madrigals and madrigal-related works created in 1950–2019*, containing madrigal pieces, arrangements, paraphrases, compositions containing quotes from madrigals, madrigal comedies and operas related to this genre and its authors. While certainly incomplete, the catalogue gives a picture of just how important a genre as seemingly dead as madrigal has become.

The dissertation is complemented with a bibliography and lists of musical examples, work-charts, tables, and graphs.